

İç/Dış/Göç ve Kültür

IV. Kültür Araştırmaları Sempozyumu

15-17 Eylül 2007, Şile, İstanbul

Program, Özetler ve Katılanlar

Kültür Araştırmaları Derneği
ve
Işık Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
işbirliğiyle

17 EYLÜL, PAZARTESİ, Öğleden Sonra

14:15 – 16:15 Oturumlar VI

**28. Kültürel Üretim/Yeniden Üretim Alanlarında Göç:
Televizyon, Sinema, Müzik**

Yer: DMF 212

Oturum Başkanı: *Hürriyet Konyar* (Kocaeli Ü.)

Küresel Kent İstanbul'da Göçle Gelen Yeni Yoksulluk ve
Yeni Müzik Kültürü: Hip-Hop
Hürriyet Konyar (Kocaeli Ü.)

Uluslararası Türk Sinemasında Göçmen Temsilleri
Hasan Akbulut (Kocaeli Ü.)

Hem 'İçeride', Hem 'Dışarıda' Olmak: Almanya'daki
Türklerin Kimlik Kurgusunun Değişimi ve Medyada
Temsili
Emel Baştürk-Akca (Kocaeli Ü.)

29. Anadolu'da Göç

Yer: DMF 113

Oturum Başkanı: *Ömer Gökçümen* (Pennsylvania Ü.)

Anadolu'da Türk Göçleri
Ömer Gökçümen (Pennsylvania Ü.)

Orman Köylerinde Yaşanan Göç Olgusunun Nedenleri
ve Sonuçları
Sezgin Özden (Ankara Ü.), *Üstüner Birben* (İstanbul Ü.)

Önder, Nuray

TOPLUMLARIN ORTAK YAZGISI: GÖÇ

İnsanlar, yüzyıllar boyunca, ekonomik, sosyal ve politik nedenlerle, bazen isteyerek, bazen de baskı altında oldukları için, yaşadıkları yerlerden ayrılıp bir başka yerde yaşamak durumunda olmuşlar / zorunda kalmışlardır. Kişilerin belli bir zaman boyunca yaşamış oldukları yerleri terk edip bir başka yerde yaşamaya başlamaları her zaman beraberinde zorluklar ve sıkıntılar getirmiştir. Yaşanılan yerin toprağına, iklimine, gelenek ve göreneklerine alışan bir toplumun bir başka yerde kök salıp, yerleşilen yerin koşullarına uyum sağlaması ve göç edilen toprağın insanların yeni gelenleri içine alması, hem zahmetli hem de acılı bir uğraşı beraberinde getirir.

Her toplumda olduğu gibi, Türk ve Amerikan toplumlarında da göçün getirdiği sıkıntılar yaşanmış ve bu sıkıntılar edebiyatlarına yansımıştır. Bu bildiride, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Girit adası alındıktan sonra o adaya yerleşen ama daha sonra, Osmanlı'nın son zamanlarına doğru, oradan göçe zorlanan bir ailenin dramı ile, ABD'de İç Savaş'tan sonra kuzeydeki çelik fabrikalarında yeni bir yaşam kurmaya çalışan siyahların gerçeğini yansıtan öyküler karşılaştırmalı olarak tanıtılacaktır.

Özden, Sezgin

Birben, Üstüner

ORMAN KÖYLERİNDE YAŞANAN GÖÇ OLGUSUNUN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

6831 sayılı Orman Yasası'nın 31. ve 32. maddesi orman köylüsünü tanımlamaktadır. Bu maddeye göre, orman köylüsü ormanın içinde ve bitişiğinde kurulu köylerde yaşayan insandır. Ülkemizde yaklaşık 7,5 milyon civarında orman köylüsü, orman içinde ve bitişiğinde

bulunan ve sayısı 20 binden fazla orman köyünde yaşamaktadır. Milli gelirden en az payı alan grupta yer alan bu insanlar geçimlerini tarım, hayvancılık ve orman işçiliğinden sağlamaktadır. Ancak, tarım alanlarının yetersizliği ve niteliksizliği, hayvancılık ile ormancılığın uyumlu hale getirilememesi ve ülkenin birçok yerinde orman işçiliğinin orman köylülerine önemli bir katkı sağlamaması ile diğer sosyal, ekonomik ve kültürel nedenlerle, orman köylerinde yaşayan insanların sayısı, gittikçe artan bir hızla azalmaktadır. Bir başka deyişle, orman köylüsü orman köyünden göç etmektedir. Bu göçün sosyal, kültürel, ekonomik ve teknik sonuçları vardır. Bu bildiride bu sonuçlar üzerinde durulacak; ancak, orman alanının ve varlığının da artmasına neden olan bu göçün, daha çok ormancılık tekniği açısından oluşacak sonuçları üzerinde yoğunlaşılacaktır.

Özer, Yeşim

GÖÇ VE YABANCI DÜŞMANLIĞI: AMSTERDAM/HOLLANDA ÖRNEĞİ

Geçmiş MÖ 1000 yılına kadar giden göç olgusu, 1960 sonrası daha öncekilerden farklı bir yol izlemiştir. Özellikle Avrupa'da, bu dönemde gerçekleşmiş göçlerin kalıcı olmasının, yani göçmen olarak gelenlerin, geldikleri ülkede yerleşerek, zamanla Avrupa'nın sosyo-ekonomik ve politik düzenini etkileyen bir unsur haline gelmelerinin yansımaları bugün birçok farklı alanda karşımıza çıkmaktadır.

Bu bildiride, bu yansımalarından biri olarak "yabancı düşmanlığı" olgusu, Hollanda'nın Amsterdam kenti örneği çerçevesinde ele alınacaktır. Öncelikle göç ve yabancı düşmanlığı teorik çerçevede incelenecek, daha sonra Amsterdam'daki göçmen profili, yabancı düşmanlığı ve Hollanda hükümetinin bu konudaki tutumu (çeşitli düzeylerde başlatılan diyaloglar, alınan önlemler ve son yasal düzenlemeler) üzerinde durulacaktır. Bildiride yabancı düşmanlığı ve *islamophobia* (İslâm korkusu) ilişkisine de dikkat çekilecektir.

ORMAN KÖYLERİNDE YAŞANAN GÖÇ OLGUSUNUN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

Sezgin Özden¹ Üstüner Birben²

ÖZET

6831 sayılı Orman Yasasının 31. ve 32. maddesi orman köylüsünü tanımlamaktadır. Bu maddeye göre orman köylüsü ormanın içinde ve bitişiğinde kurulu köylerde yaşayan insanlardır. Ülkemizde yaklaşık 7,5 milyon civarında orman köylüsü orman içinde ve bitişiğinde bulunan ve sayısı 20 binden fazla orman köyünde yaşamaktadır. Milli gelirden en az payı alan grupta yer alan bu insanlar geçimlerini tarım, hayvancılık ve orman işçiliğinden sağlamaktadırlar. Ancak tarım alanlarının yetersizliği ve niteliksizliği, hayvancılık ile ormancılığın uyumlu hale getirilememesi ve ülkenin birçok yerinde orman işçiliğinin orman köylülerine önemli bir katkı sağlamaması ve diğer sosyal, ekonomik ve kültürel nedenlerle artan bir hızla orman köylerinde yaşayan insanların sayısı azalmaktadır. Bu göçün sosyal, kültürel, ekonomik ve teknik sonuçları vardır. Bu bildiride bu sonuçlar üzerinde durulmuş ancak orman alanının ve varlığının da artmasına neden olan bu göçün daha çok ormancılık tekniği açısından oluşacak sonuçları üzerinde özellikle durulmuştur.

Anahtar sözcükler: Kırsal göç, orman, orman köylüsü, orman yasası

1. Giriş

Göç, insanların belirli bir zaman boyutu içinde bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına geçişi olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de iç göç olgusu birbiriyle örtüşen dönemleri de içeren ancak bazı temel özellikleri ile farklılaşan dört temel döneme ayrılır. ‘1923–1950’, ‘1950’ler-1960’lar’, ‘1960lar-70ler ve 80ler’ ve ‘1980 sonrası’ (İçduygu ve Sirkeci, 1999). Bu dönemler adı geçen eserden alınarak aşağıda özetlenmiştir.

1.dönem olan 1923–1950 döneminde önemli bir göç hareketinin yaşanmadığı görülmektedir. 1950’li yıllarla birlikte hızlanan köyden kente göçün bu dönemde ülkenin kırsal alanlardaki ekonomik ve toplumsal değişme ile başladığı görülmektedir. Bu dönemde dünya sistemi ile ilişkisi hızlanan Türkiye’deki toplumsal oluşum içinde, tarımın

¹ Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi Orman Fakültesi Öğretim Üyesi

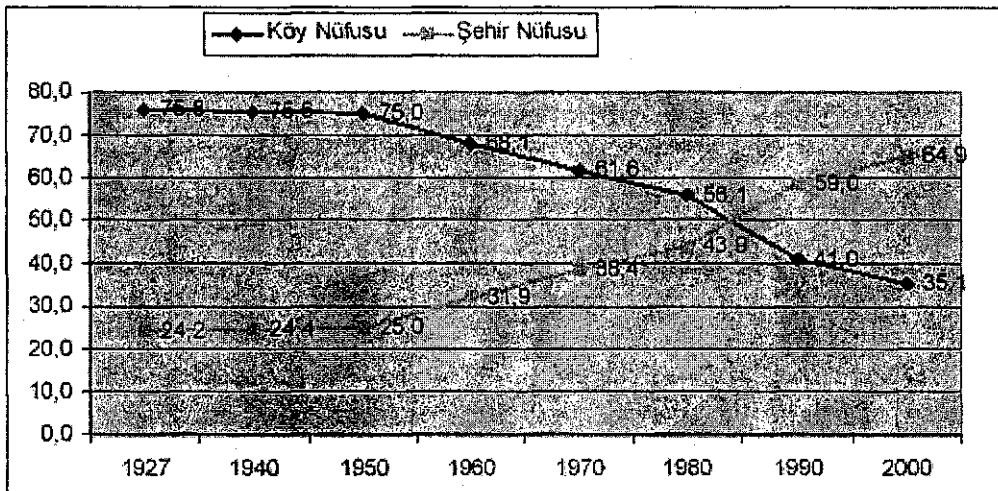
² İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Araştırma Görevlisi

makineleşmesi ve modernleşmesi, geleneksel toprak sahipliği sisteminin değişmesi, topraksızlaşma veya toprakların belirli ellerde toplanması, ulaşım koşullarındaki gelişmeler gibi etkenlerle kırsal alanlarda yaşayan nüfus kentlere doğru kaymaya başlamıştır. Bu dönemdeki göçün temelinde nüfus artışı, tarımdaki düşük üretkenlik, kırsal alanlarda artan işsizlik ve eğitim nedeniyle kentlere yönelme sayılabilir.

1960–1980 dönemi kırsal alanların kendi yapılarının ve bu yapılardaki dönüşümlerin içgöçü belirlediği dönemdir. Sanayi toplumu olma yolunda hızlı bir yol alamayan Türkiye’de, kentsel alanlar hızla akan kırsal nüfusu aynı hızla emme gücüne sahip olamamış, kentsel alanlar gelen nüfusu barındıracak konut oluşumunu sağlayamamıştır. Sonuç olarak gecekondularda yaşayan ve ikincil ekonomik sektörlerde geçimini sağlamaya çalışan bir göçmen kitlesi kent nüfusunda ağırlığını hissettirmeye başlamıştır.

1980 ve 90’lı yıllar ülkede, serbest piyasa ekonomisi, özelleştirme, küreselleşme gibi kavramların tartışıldığı, haberleşme ve ulaşımda büyük değişimlerin yaşandığı yıllardır. Bu dönemde bireysel yaşamın toplumsal yaşamın önüne geçmesi ve sivil toplumun önem kazanmasıyla insanların toplumsal hareketliliği daha da artmıştır. 1980’lerle birlikte Türkiye nüfusunun çoğunluğunun kentlerde yaşadığı bir döneme girilmiştir. 1990’lara gelindiğinde nüfusun %60’ı kentlerde yaşamaktaydı (Şekil 1).

Şekil 1- Türkiye’de kır ve kent nüfusu 1927–2000

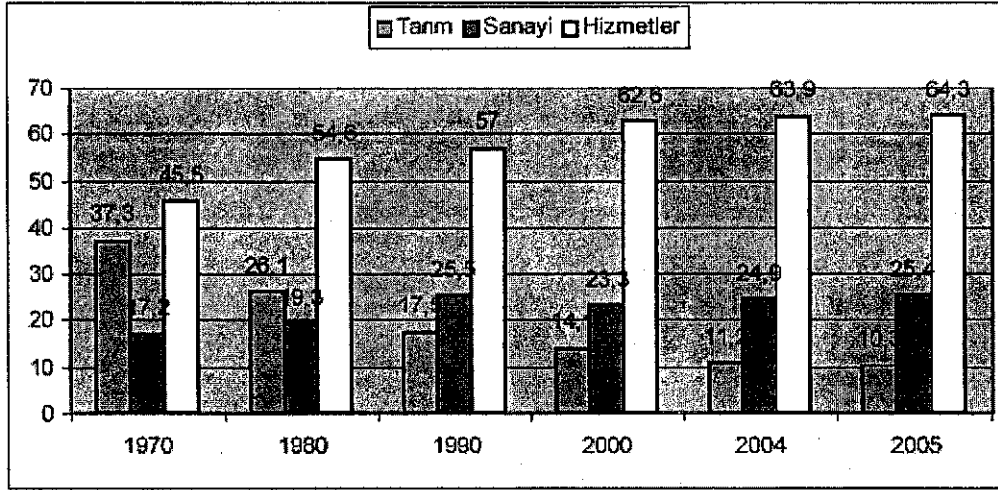

Kaynak: TÜİK

Göç sorunu yaşayan kırsal yerleşimlerin başında orman köyleri gelmektedir. Orman köylerinin toplam nüfusu 1980 yılında 10.161.000 iken 2000 yılı genel sayım sonuçlarına göre 7.680.000'e inmiştir. Orman köylerinde tarımsal gelirin azlığı, tarımsal alanların küçük ve parçalı oluşu, tarımsal üretimde nispeten makineleşme, işgücüne olan gereksinimin azalması, kentlerde daha iyi eğitim, sağlık sosyal etkinlikler gibi olanakların olması, orman işçiliğinin hane halkını geçindirmeye yetmemesi ve bu işçiliğin sürekli olmaması orman köylerinde yaşanan hızlı nüfus kaybının nedenleridir (Özden ve Mendeş, 2005; Kudat et al, 1999). Ormancılık çalışmalarında işlendirilen işgücünün %8'i devamlı işçi, %92'si ise mevsimlik işçilerdir (Anonim, 2001)

Şekil 2'de de görüldüğü üzere 1970'li yıllardan sonra gerileyen tarımsal ve hayvansal üretim kırsal bölgelerde yaşayan insanların büyük bölümünün hizmetler sektörüne kaydığını göstermektedir. Nitekim 1970'lerde tarımsal üretimin GSMH içerisindeki payı %37,3 ve hizmetler sektörünün payı %45,5 iken 2005 yılında bu oranlar sırasıyla %10,3 ve %64,3 şeklinde önemli değişiklikler göstermiştir.

Şekil 2- Ekonomik Sektörlerin GSMH İçindeki Payları (1970–2005)

Kaynak: TÜİK, DPT

2. Orman Köylüsü ve Kalkındırılması

Türkiye'de orman köylüsü kavramının çeşitli yasalarda yer aldığını görmekteyiz. Anayasanın 170. maddesi "ormanlar içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılmasını" devletin bir görevi olarak görmüş ve kanunla düzenleneceğini öngörmüştür. 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı teşkilat ve görevleri hakkında yasaya

göre “devlet ormanları içinde ve bitişinde oturan köylülerin sosyal ve ekonomik gelişmelerini sağlamak maksadıyla bunları her türlü kredi ve yardım kaynaklarıyla desteklemek, orman-halk ilişkilerini geliştirmek ve bu konuda her türlü tedbiri almak” ormancılık örgütüne yüklenen bir görev olarak tanımlanmıştır. Yine aynı yasada Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü'nün (ORKÖY) görevleri sayılmıştır. Buna göre ORKÖY;

a) Ormanların korunması, geliştirilmesi ve genişletilmesini gerçekleştirmek, orman içinde veya bitişindeki köylülerin sosyal ve ekonomik gelişmelerini sağlamak maksadıyla; kalkınma havzalarında, etüt, araştırma, plan ve projeler hazırlamak ve bunları uygulamak, her türlü kredi ve yardım kaynaklarının bu hizmetlere yöneltilmesini temin etmek ve ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak.

b) Orman köylülerinin kalkındırılmalarının desteklenmesi ile ilgili her türlü hizmetleri yapmak ve bu hizmetleri yürütmek.

c) Orman köylülerinin sosyal ve ekonomik yönden kalkındırılması, ısınma ve ısıtmada kullanılan oduna alternatif enerji kaynaklarının kullanılmasının teşvik edilmesi ve buna yönelik teknolojilerin kullanılması ve yaygınlaştırılması konusundaki projeleri desteklemek.

d) Ormancılık alanında faaliyet gösteren kooperatiflerin proje bazında desteklenmesi ile ürünlerin ulusal ve uluslararası pazarlarda değerlendirilmesi konularında araştırma ve danışmanlık hizmetleri vermek.

e) Orman köylerinde odun ve odun dışı orman ürünlerinin üretilmesini desteklemek ve bunlara dayalı sanayinin geliştirilmesine katkıda bulunmak.

f) Buldukları yerden başka yerlere nakledilecek orman köylülerinin terk ettikleri taşınmaz mallarını kamulaştırmak gibi işlerle görevlendirilmiştir.

Bir kamu örgütü olan ORKÖY'e bu kadar ayrıntılı ve toplumun %10'undan fazlasını kapsayan bir kesimi kalkındırmak gibi zor bir görevin verilmesinin temel nedeni, orman toplum ilişkilerini düzenleyerek, orman içinde ve bitişinde yaşayan halkın ormanlara zarar vermesini engellemek ve orman-toplum ilişkilerini sürdürülebilir ormancılık anlayışı çerçevesinde geliştirmektir.

3. Orman Köylüsü ve İlgili Ulusal Mevzuat

Orman-köy ilişkileri yönünden büyük önem taşıması nedeni ile yüz yılı aşkın bir tarihe sahip bulunan ve çeşitli zamanlarda çıkartılan ormancılık mevzuatı ile değişikliklere uğratılmış olan devlet ormanlarından köylülerin faydalanma hakları incelemeye değerdir. 1870 tarihli Orman Nizamnamesi'ne kadar köylülerin ormanlardan yararlanmasına ilişkin toplu bir mevzuat bulunmamaktadır. Devlet ormanları bu tarihe kadar *Cibal-i Mübaha* sayılmak suretiyle herkesin gelişi güzel ve bir bedel ödemeksizin faydalanmasına açık tutulmuştur (Özdönmez, 1973). Nizamnameden sonra da konu hakkında aşağıdaki anayasal ve yasal düzenlemeler yapılmış olmakla birlikte, ormanların gerektiği gibi korunması ve orman köylüsünün kalkındırılması amacı istenilen düzeye çıkarılamamıştır. Orman köylüsünün kalkındırılması ve ormanlarla olan ilişkisini düzenlemek üzere çeşitli yasal düzenlemeler aşağıda özetlenmiştir.

3.1 Anayasal Düzenlemeler:

1961 Anayasası'nın 131'inci maddesi "Ormanların ve Orman Köylüsünün Korunması ve Ormanların Geliştirilmesi" başlığını taşımaktadır. 17.04.1970 tarih ve 1255 sayılı yasa ile değişik 131. maddede "Ormanlar içinde veya hemen yakınında oturan halkın kalkındırılması ve ormanı koruma bakımından, ormanın gözetilmesinde ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliği yapmasını sağlayıcı tedbirler ve gereken hallerde başka yere yerleştirme kanunla düzenlenir." hükmü yer almaktadır.

1982 Anayasası'nın 170 maddesi "Orman köylüsünün korunması" başlığını taşımaktadır. 170. maddede "Ormanlar içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirlerle, 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi; bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması; orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisi kanunla düzenlenir." hükmü yer almaktadır.

3.2 Yasal Düzenlemeler

- 11 Ekim 1920 tarihli 39 sayılı Baltalık Kanunu
- 15 Nisan 1924 tarihli 484 Sayılı Devlet Ormanlarından Köylülerin Yararlanma Hakkı Yasası
- 22 Nisan 1924 tarihli 504 sayılı Türkiye Ormanlarının Bilimsel Yöntemlerle Yönetimi ve İşletilmesi Kanunu
- 1937 tarihli 3116 sayılı Orman Yasası; geçmişten gelen Devlet ormanlarından parasız yararlanma haklarını kaldırmıştır. Bu hak sadece felaket zedelere ve göçmenlere bir defaya mahsus olarak tanınmıştır. Orman içi ve orman sınırına 5 km mesafedeki köylülere zati ihtiyaçları için tarife bedelinin 1/4'ü üzerinden tomruk ve yakacak odun verilmesi öngörülmüş ancak bu zati ihtiyacın başkasına satışı yasaklanmıştır.
- 1938 tarihli 3444 sayılı Kanun; 3116 sayılı kanunun Devlet ormanlarından zati ihtiyaç için koyduğu 5 km sınırını 10 km'ye çıkarmış ve bu hakkı alansal olarak genişletmiştir. Yasa ile zati ihtiyaç için belirlenen 1/4 oranı 1/10'a indirilmiştir. Nüfusu 2000'den az olan ilçe merkezleri ile kasabalarında bu haklardan yararlanması sağlanmıştır.
- 1950 tarihli 5653 sayılı Kanun; köylülerin piyasa satışları için kesip istif yerlerine taşıdıkları orman ürünlerinden, pazaryerine götürüp satmak suretiyle istedikleri takdirde kerestelik odun için %25'ine kadar, odun ve kömür için de %100'üne kadar üretimi yapan köylülere satış bedeli üzerinden arttırmasız olarak verilmesi kabul edilmiştir.
- 1956 tarihli 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 31³, 32⁴, 33⁵, 34⁶ maddeleri orman köylülerine sağlanan haklarla ilgilidir.

³ "MADDE 31- (Değişik : 22/5/1987 - 3373/8 md.) Mülki hudutları içinde verimli Devlet ormanı bulunan köylerde köy nüfusuna kayıtlı ve köyde devamlı oturan ihtiyaç sahibi hane reislerine, köyde barınmaları için yapacakları ev, ahır, samanlık, ambar ve kümes ile köy halkının müşterek ihtiyacı olan okul, cami, sağlıkevi, köyyolu köprüsü ve köykonağı ihtiyaçları için yapacak emval bu ormanlar civarındaki istif veya satış istif yerlerinden tarife bedeli ile kesme, taşıma ve istif masrafları alınmak suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere verilir. Bu maddeye giren inşaatlar için hak sahiplerinin talebi halinde bu yapacak emval yerine, karşılığı idarece nakit olarak ödenir. Tamiratlar için ise, en yakın istif veya satış istif yerlerinden maliyet bedelinin üçte biri üzerinden emval verilir veya karşılığı nakit olarak idarece ödenir..... Tamir için tamir ihtiyacının verildiği tarihten itibaren en az beş yıl geçmedikçe, ev, ahır, ambar, samanlık ve kümesin yeni olarak yapıldığı tarihten itibaren ise en az on yıl geçmedikçe tekrar ihtiyaç verilmez."

⁴ "MADDE 32- (Değişik : 22/5/1987 - 3373/9 md.) Mülki hudutları içinde verimsiz devlet ormanı bulunan köylerde, köy nüfusuna kayıtlı ve köyde devamlı oturan hane reisleri ile, hudutları içinde verimli devlet ormanı bulunan ve nüfusu 2500'den aşağı olan kasabaların muhtaç halkına kendi ihtiyaçlarına sarfetmeleri şartıyla yapacakları, ev, ahır, samanlık, ambar ve kümes ihtiyaçları için bir defaya mahsus; okul, cami, köyyolu köprüsü ve köykonağı gibi köy müşterek ihtiyaçları için de ihtiyaç hallerinde olmak üzere, en yakın satış istif yerlerinden maliyet bedelinin üçte biri karşılığı yapacak emval verilir.

Bu yerler halkının yakacak odun ihtiyaçları her yıl en yakın istif yerlerinden maliyet bedelinin üçte biri ile karşılanır."

⁵ "MADDE 33- (Değişik : 23/9/1983 - 2896/21 md.) Hariçten gelecek ve Hükümetçe iskana tabi tutulacak göçmenlerle, Hükümetçe memleket içinde bir yerden diğer bir yere nakledilecek ve topluca köy kuracak veya köylerde yerleştirilecek olanlara ve köy hudutları içinde yapılacak düzenleme ve toplulaşturmaya tabi tutulacaklara, yer sarsıntısı, yangın, heyelan, sel ve çığ yüzünden felakete uğrayan köylerde bu yüzden zarar gören muhtaç köylülere; yapacakları ev, ahır,

- 1983 tarihli 2924 sayılı Orman Köylülerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun
- 1997 tarihli Orman Köylülerinin Kalkındırılması ve Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik⁷ (Resmi Gazete ile Neşir ve İlânı: 31 Temmuz 1997 - Sayı: 23066)
- Orman Köylüleri Kalkınma Hizmetlerine İlişkin Esas ve Usuller (4629 sayılı Bazı Fonların Tasfiyesi Hakkında Kanun'un geçici 1 inci maddesi gereğince hazırlanmıştır.)

4. Türkiye'de Orman Köylerinin Durumu

ORKÖY raporlarına göre ülkemizde halen mülkiyeti devlete ait 20,7 milyon hektarlık orman alanı içerisinde 7.302'si orman içi, 13.128'i orman bitişiği köyde olmak üzere 2000 yılı nüfus sayımına göre toplam 20.430 orman köyünde 7,6 milyon kişi yaşamaktadır. 1985 yılı nüfus sayımı verilerine göre 10,2 milyon kişinin yaşadığı orman köylerinde, bu yıldan itibaren başlayan nüfus azalması, 1997 yılından bu yana artış içinde olmuştur. Türkiye nüfusunun % 35'i kırsal kesimde yaşamaktadır. Halen orman köylerinde yaşayanların nüfusu Türkiye nüfusunun %12'sidir. Kırsal kesimdeki kişilerin %35'i de orman köylerinde yaşamaktadır. Bir başka ifade ile kırsal kesimde yaşayan her üç kişiden biri orman köylüsüdür. Mevcut orman köylerinin % 36'sı orman içi, % 64'ü ise orman bitişiği köylerden oluşmaktadır (Anonim, 2001 ve Yayınlanmamış ORKÖY Raporları)

Bu köylerde yaşayan insanların hayat standardı ülke, hatta kırsal kesim ortalamasının çok altındadır. Birçok orman köyünde kişi başına gelir yıllık 200-300\$ düzeyindedir (Geray ve Özden, 2003). Bu insanların sosyal güvenceleri yok denecek kadar azdır. Bu köylerde arazi yetersiz, parçalı, engebeli ve verimsizdir. Büyük çapta erozyon tehlikesine maruzdur.

---

samanlık ve ambar için bir defaya mahsus olmak üzere Tarım ve Orman Bakanlığınca en yakın istif veya satış istif yerlerinden kesme, taşıma ve istif masrafları karşılığında yapacak emval verilebilir.”

⁶ “MADDE 34- (Değişik : 25/5/2000 - 4570/1 md.) Üretimin Orman İdaresi tarafından yapılması halinde, sınırları içinde Devlet ormanı bulunan köy ve kasabalarda o yer nüfusuna kayıtlı olarak ikamet eden gerçek kişilerin veya sınırları içinde Devlet ormanı bulunan köy ve kasabaların her birinde hane adedinin çoğunluğu tarafından kurulan orman köylerini kalkındırma kooperatiflerinin baltalık ormanlarından birim fiyat (vahidi fiyat) usulü ile kesip, satış istif yerlerine taşıdıkları yakacak odunların yüzde yüzüne kadarı idarece tayin edilecek süre içinde, istedikleri takdirde kendilerine maliyet bedeli üzerinden verilir.

⁷ 1997 tarihli Orman Köylülerinin Kalkındırılması ve Desteklenmesi Hakkında Yönetmeliğe göre bazı tanımlar:

d) Orman içi köy: Evlerin toplu bulunduğu yerleşim alanlarından itibaren aralıksız olarak devam eden arazi topluluğu dört yönden ormanlarla çevrili olan köyleri,

e) Ormana bitişik köy ve beldede: Evlerin toplu bulunduğu yerleşim alanından itibaren aralıksız olarak devam eden arazi topluluğu, bir, iki veya üç yönden ormanlara bitişik olan köyleri ve beldeleri,

f) Orman köyü: Orman içi veya ormana bitişik köyleri,

j) Orman köylüsü: Orman köyü nüfusuna kayıtlı olup, sürekli olarak bu köyde oturan halkı,

l) Hak sahibi kişi: Orman köyü nüfusuna kayıtlı olan ve 4127 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren geriye yönelik en az 5 yıl müddetle o yerde ikamet etmiş bulunan kişi ile, 31.12.1981 tarihinden itibaren Orman köyü nüfusuna kayıtlı kişiyi

Yerleşim yerlerinin şehirden uzak, sarp ve yüksek yerlerde olması ulaşım ve haberleşmenin aksamasına neden olmakta, buna sert iklim şartları da eklendiğinde sağlık ve eğitimi de olumsuz etkilemektedir. Buralardaki faaliyetler kar amacıyla değil, karın doyurmak için değil ancak açlık bastırmak için yapılmaktadır. Bu kesim devlet yatırımlarından da en az payı alan kesimdir. Tablo 1’de de açıkça görüleceği üzere tüm köylerin nüfusu azalmakla birlikte orman köylerinde nüfus diğer köylere göre daha hızlı azalmaktadır.

Tablo 1. Köylerdeki Ortalama Nüfus Büyüklükleri 1980 ve 1997 Yıllarına Göre Artış Yüzdeleri

Köyler	1980 Yılı Ort. Nüfus	1997 Yılı Ort. Nüfus	Ortalama Nüfus Artışı (%)
Orman İçi	492	345	-30
Orman Kenarı	613	395	-36
Orman Dışı	476	431	-10

Kaynak: Anonim, 2001

5. Orman Köylerinde Göç Nedenleri ve Sonuçları

5.1 Orman Köylerinde Göç Nedenleri

Orman köylerinde son 20–25 yılda artan göçün nedenleri diğer kırsal yerleşimlerdeki nedenlerle benzerlik gösterse de sonuçlar açısından bazı farklılıklar vardır. Göçün nedenleri kısaca aşağıda sıralanmıştır.

Altyapının yetersizliği

Eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği

Kırsal yoksulluk ve yoksunluk

Tarımsal gelirin azlığı

Tarım topraklarının yetersiz, niteliksiz ve çok parçalı olması

Tarımsal üretimin mekanize olmasıyla tarımsal işgücüne olan talebin azalması

Tarım dışı istihdam alanı yaratılamaması

5.2 Göçün Sonuçları

5.2.1 Kentlerde ortaya çıkan sonuçlar

Kırdan kente göçün kentlerde ortaya çıkardığı sorunların başında, çarpık yerleşme ve kent çevresindeki yeşil alanların ve ormanların göç eden kişilerin aşırı baskısı altında kalması sorunları yer almaktadır. Son yıllarda kırsal kesimden kentlere doğru akan nüfus kentlerin

çevresindeki yeşil alanlar ve su havzaları üzerinde olumsuz baskılara neden olmuştur. Bu sürecin artarak devam etmesi ormansızlaşmayı da beraberinde getirecektir (Anonim, 2001). Kayıt dışı ekonominin büyümesi ve çeşitli enformel sektörlerin⁸ ortaya çıkması göçün kentlerde ortaya çıkardığı diğer olumsuzluklardır. Son olarak göç edenlerle kentlilerin sosyal ve kültürel uyumsuzlukları sonucu göç edenler için artan sosyal dışlanma riski kentlerde göçün yarattığı olumsuzluklar olarak tanımlanabilir.

5.2.2 Kırsalda ortaya çıkan sonuçlar

Bildirinin konusu nedeniyle göç olgusunun kentler üzerinde oluşturduğu sorunlardan çok kırsal kesimde ortaya çıkan sorunlara ağırlık verilmiştir. Bu sorunlar aşağıda açıklanmıştır.

- **Aktif İşgücü Göçü**

Orman köylerinde tarımsal üretim ve orman işlerini çoğunlukla 15–64 yaş grubunda bulunan aktif işgücü olarak tanımlanan kesim yürütmektedir. Yukarıda sayılan nedenlerle oluşan aktif işgücü kaybı kırsal üretim sisteminin sekteye uğramasına yol açmaktadır. Diğer taraftan 6831 sayılı Orman Yasasına göre; orman işleri öncelikle civar orman köylülerine yaptırılmaktadır. Eğer çalışacak istekli bulunmaması durumunda başka yerlerden orman işçisi bulunmaktadır. Orman köylerinde yaşanan aktif işgücü kaybı orman işlerinin yapılmasında, özellikle göçün yoğun olduğu bölgelerde, ormancılık işletmesinde üretim faktörlerinden birisi olan emeğin sağlanmasında sorunlara neden olmuştur.

- **Orman Toplum İlişkileri Bakımından**

Türkiye’de planlı ormancılığa geçişle birlikte daha önce ormanlardan serbestçe yararlanan toplum ile ormancılar arasında sorunlar ortaya çıkmaya başlamış, orman toplum ilişkileri giderek daha da kötüleşmiştir (Atmış et al, 2007). Orman toplum ilişkileri ormanların ve su havzalarının korunması, toprağın ve verimliliğinin korunması gibi açılardan önemlidir. Orman içinde yaşayan ve yaşam standardı düşük toplum kesimi yıllardır gereksinimlerinin bir kısmını ormandan karşılamaktadır. Bu kesimin yaşam standardı yükseltilmedikçe de orman toplum ilişkilerinin rayına oturması beklenmemektedir. Orman köylerinde yaşayan halkın

---

⁸ Enformel sektör: devletin kontrol ettiği, formel ekonominin dışında kalan üretim ve değişim ilişkilerinin tümünü kapsamaktadır. Sosyal güvenliğin ve vergilendirmenin olmadığı bu sektördeki faaliyetler genellikle geleneksel küçük ölçekli ekonomik faaliyetleri içermektedir (Algan, 2004)

azalması birçok soruna neden olurken, teknik ormancılığın bürokratik ve siyasi baskı altına alınmasının azalması açısından olumlu sonuçlar da doğurmaktadır.

- **Mülkiyet Anlaşmazlıkları**

Orman köylüsü daha önce de belirtildiği gibi verimsiz topraklarda tarım etkinlikleri yapmaktadır. Bu durum daha fazla tarım arazisi kazanmak için ormanlardan açmalara ve faydalanmalara neden olmaktadır. Göç sonucu terk edilen ormandan açılan bu topraklarda zamanla kendiliğinden orman yetişmektedir. Bu durum araziyi kullanan kişiler ile ormancılık örgütü arasında mülkiyet sorunlarına neden olmakta ve uzun yıllar süren davalara konu olmaktadır.

- **Tarım ve Hayvancılık**

Yukarıda bahsedildiği gibi kırsal kesimden aktif işgücünün ayrılması tarımsal üretimi ve özellikle organik tarımsal üretimi olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanında doğaya bağımlı bir üretim sistemi olan salma hayvancılık da göçten olumsuz olarak etkilenmektedir. Salma hayvancılık özellikle doğada hiçbir emek harcanmadan kendiliğinden gelişen otlak ve yaylak bitkilerini ekonomiye kazandırmak açısından önemli bir etkinliktir. Ancak göçebe ve yarı göçebe yapılan bu hayvancılık türü göçlerle birlikte azalma trendine girmiştir (Özden ve Atmış, 2006).

- **Yaban Hayatı**

Ormanlar da yaşayan çeşitli yaban hayvanları sayısı olması gerekenin çok altında (Kantarlı, 2007) olmasına rağmen son yıllarda önemli artışlar kaydedilmektedir. Bu durum avcılığın ve av turizminin gelişmesi için bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Ancak özellikle domuz gibi yaban hayvanlarının kontrolsüz çoğalması tarım alanlarında büyük zararlara neden olmaktadır. Diğer taraftan kenelerden bulaşan bazı hastalıklar domuz, tavşan ve keklik gibi bazı yaban hayvanları tarafından geniş alanlara yayılmaktadır.

- **Yakacak Odun Tüketiminin Azalması**

Yakacak odun tüketiminde son yıllarda giderek azalan bir eğilim olduğu görülmektedir. Kırsal nüfusun şehirlere göç etmesi sonucu yakacak odun tüketiminin azalması, odun yerine diğer enerji kaynaklarının kullanımındaki artış ve ORKÖY'ün desteklediği projelerle odun tüketiminde tasarruf sağlayan ısıtma ve pişirme araçlarının yaygınlaşması ve konutlarda daha

iyi yahtım sağlayan tekniklerin tedricen köylere de girmesi bu trendin başlıca nedenleri olmaktadır (Anonim, 2001).

6. Sonuç

Kırsal bölgelerden kentlere göç olgusu 1950 yıllardan itibaren ülkemizde gözlenen sosyo-ekonomik bir olgudur. 1950'li yıllarda başta İstanbul olmak üzere Batı bölgelerinde başlayan sanayileşme işgücüne olan ihtiyacı arttırmış bu da kırdan kente göçü tetiklemiştir. Zamanla sanayileşme ve göçün paralel büyümemesi sonucu göç eden kişiler sanayide iş bulamamış kentlerin çevresinde oluşan varoşlarda sağlıksız yerleşimler oluşturmuşlardır. Kırdan kente göçün nedenleri genel olarak benzer olsa da günümüz itibariyle ormancılığı olumlu ve olumsuz etkileyen sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Ormancılık etkinlikleri sosyal, ekonomik, kültürel boyutları olan bir etkinliktir. Bilimsel teknikler kullanılarak gerçekleştirildiği takdirde başarılı sonuçlar vermektedir. Yasa dışı yararlanma, kontrolsüz otlatma, sürdürülebilir olmayan eylemler gibi ormancılık tekniğine aykırı uygulamalar ormanların devamlılığını tehlikeye düşürmektedir. Sosyolojik bir olgu olan orman köylerinde yaşayan nüfusun azalmasının bu olumsuzlukların da azalmasına neden olması göçün ormancılık açısından yararlı yönünü temsil etmektedir.

Göçün olumsuz yanı yukarıda açıklandığı üzere iki boyutludur. Bunlardan birincisi kentler üzerinde diğeri de kırsal kesimde yaşanan olumsuzluklardır. Bu olumsuzlukları bertaraf etmek için bazı önlemler alınmalıdır. Bu önlemler kısaca aşağıda belirtilmiştir.

- Kentler çevresinde yer alan yeşil alanların korunması için ormanların kadastrounda bu bölgelere öncelik verilmelidir.
- Göç alan kentlerde yeterli ve planlı yerleşim alanları oluşturulmalıdır.
- Orman köylerindeki optimum nüfus tespit edilerek bu düzeyin korunması için politikalar üretilmelidir.
- Orman işçiliğinin mevsimlik niteliğine karşın uygun bir planlamayla işlerin tüm yıla yayılması sağlanmalıdır.
- Orman köylerinde yaşayan toplumun ormanla ilişkilerini düzenlemek amacıyla ormana mahkum olmadan yaşayabilecek şekilde yaşam standardı yükseltilmelidir.

7. Kaynaklar

Algan, N. 2004. Türkiye’de Kayıtdışı Sektör: Boyutları, Etkileri Ve Kayıtdışı Sektörü Küçültme Konusunda Öneriler, İşveren, TISK Dergisi, Ağustos 2004.

Anonim, 2001. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ormancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT:2531, ÖİK:547, ISBN 975-19-2555-X, Ankara

Anonim 2006. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007–2013), Kırsal kalkınma Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayınları Ankara, 2006.

Atmış, E., Özden, S., Lise, W., 2007. “Urbanization Pressures on the Natural Forests in Turkey: An Overview”, *Urban Forestry and Urban Greening*, 6(2007):83-92

Geray, U., Özden S., 2003. “Silvopastoralism in Turkey’s Mountainous Mediterranean Region”, *Mountain Research and Development*, Vol 23 No 2, May 2003:128-131

İçduygu, A., Sirkeci, İ. 1999. Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri, 75 Yılda Köyden Şehirlere, Tarih Vakfı yayınları, İstanbul.

Kantarlı, M. 2007. Ülkemizdeki Büyük Memeli Av Hayvanı Popülasyonlarının Durumları Ve Av Turizmi Potansiyeli, *Av Tutkusu Dergisi*, Cilt 109.

Kudat, A., Özbilgin, B., Küleyin, N., Yalçın, İ., Ayhan, H.Ö., 1999. Social assessment for the Turkey forest sector review. Social Development Paper No. 34. The World Bank, Washington, DC, pp. 137.

Özden, S., Atmış, E., 2006. “The Mountain-based Culture of the Taurus Yörüks: Cultural and Economic Approaches”, *Journal of Modern Turkish Studies* (2006), 3/2:157-165

Özden, S., Mendes, M., 2005. “The Usage of Multiple Correspondence Analysis in Rural Migration Analysis”, *NEW MEDIT. A Mediterranean Journal of Economics, Agriculture and Environment*, (4) 2005:36–41

Özdönmez, M.,1973. Devlet Ormanlarından Köylülerin Faydalanma Hakları, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 23, Sayı 2, Sayfa 62–77

Web Siteleri

Türkiye İstatistik Kurumu Web Sitesi, <http://www.tuik.gov.tr/>

Devlet Planlama Teşkilatı Web Sitesi <http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gosterge/tr/1950-06/esg.htm>

Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü Web Sitesi,
<http://www.cevreorman.gov.tr/orkoy/index.htm>